

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв**

Кафедра образотворчого мистецтва і дизайну

**АРХІТЕКТУРНИЙ ПЕЙЗАЖ ЗАСОБАМИ М'ЯКИХ МАТЕРІАЛІВ В
УМОВАХ ПЛЕНЕРУ**

**Кваліфікаційна робота (проект)
Пояснювальна записка
на здобуття ступеня вищої освіти “магістр”**

Виконав: студент(ка)
Спеціальності 023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
Освітньо-професійної (наукової) програми
Образотворче мистецтво, декоративне
мистецтво, реставрація
Солодова Ірина Олександрівна

Керівник доцентка Гоноболіна О.Ч.
Рецензент доцент Васяк В.А.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Архітектурний пейзаж засобами м'яких матеріалів	5
1.1. Становлення жанру урбаністичного пейзажу в образотворчому мистецтві.....	5
1.2. Художні засоби виразності м'яких матеріалів в малюнку пейзажу.....	8
РОЗДІЛ 2. Створення графічного пейзажу в умовах пленеру	12
2.1. Художні особливості створення міського пейзажу в умовах пленеру.....	12
2.2. Послідовність виконання творчої роботи.....	16
ВИСНОВКИ	21
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	24

ВСТУП

Актуальність дослідження. Архітектурний пейзаж відображає навколишнє середовище та певні краєвиди місцевості, будь-якого часу; передає особистий настрій митця, ідеї, наміри і реакції творця як на політичні, культурні та й суспільні події. В архітектурному пейзажі художник звертає головну увагу на зображення пам'ятників архітектури та архітектури міста загалом в синтезі з навколишнім середовищем. Архітектурний пейзаж набув поширення в 17 ст. З часів свого виникнення й до сьогодні пейзажний архітектурний жанр не втрачає своєї затребуваності в образотворчому мистецтві як вітчизняного, так і світового рівня. Саме архітектурний графічний пейзаж надає можливість міркувати про стан природи в житті людини, дозволяє наблизитися до світовідчуття особистості художника у різні епохи. Так чи інакше, стилеві особливості епохи відображають основні тенденції розвитку архітектурного пейзажу та втілюються у художньому образі певного часу.

Архітектурний пейзаж характеризується тим, що художник головну увагу звертає на зображення пам'яток архітектури в поєднанні з оточуючим середовищем. Одним з основних елементів становлення художника як професіонала це вміння практично застосовувати навички в малюнку особливо на пленері графічними м'якими матеріалами. Технічні можливості застосування цих матеріалів дають змогу швидко та ефектно передати основні характеристики натури. Особливо, якщо це стосується зображення пейзажу та архітектурних ансамблів. Зображення міських вулиць в різних перспективних ракурсах та в різний час доби завжди є цікавим та популярним сюжетом для створення творчої роботи.

Розгляду теми міських та архітектурних пейзажів присвячені деякі аспекти досліджень В. Овсійчука, Д. Степовика, О. Федорука, М. Сажина,

В. Штернберга, Т. Шевченка частково висвітлений у дослідженнях В. Яцюка, Ю. Белічка, В. Підгори.

Вищезазначене зумовило вибір теми дипломної роботи «Архітектурний пейзаж засобами м'яких матеріалів в умовах пленеру».

Мета роботи полягає у дослідженні теоретичних основ і практичних можливостей виконання архітектурного пейзажу засобами м'якими матеріалів в умовах пленеру.

Відповідно до поставленої мети визначені завдання дослідження:

- опрацювати методичну, мистецтвознавчу, науково-педагогічну та літературу з предмету дослідження;
- визначити основні етапи становлення та розвитку архітектурного пейзажу;
- охарактеризувати технологічні прийоми застосування м'яких матеріалів при виконанні пейзажу.
- проаналізувати закономірності виконання пейзажу в умовах пленеру та в образотворчому мистецтві;
- розкрити етапи створення творчої роботи.

Об'єктом дослідження є архітектурний пейзаж в умовах пленеру.

Предметом дослідження є процес застосування м'яких матеріалів при виконанні архітектурного пейзажу в умовах пленеру.

Структура дослідження. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, чотирьох підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

Методи дослідження : теоретичний аналіз літературних джерел з теми дослідження; розгляд процесу створення архітектурного пейзажу засобами м'яких матеріалів в умовах пленеру.

РОЗДІЛ 1. Архітектурний пейзаж засобами м'яких матеріалів

1.1. Становлення жанру урбаністичного пейзажу в образотворчому мистецтві

На ранніх етапах свого становлення і розвитку міський пейзаж був спочатку лише мотивом основного пейзажного жанру, але за час свого існування в мистецтві певним чином відокремився від нього. Зображення природи, міста та архітектури не втрачає своєї актуальності й в сьогоденні. Художник сприймає сучасність та зображує її відповідно до свого художнього бачення та основних тенденцій в образотворчому мистецтві. Навколишня дійсність та швидкість руху сьогодення особливо сприяє розвитку креативності та творчого бачення.

Зародження пейзажу у європейському мистецтві відбулося в 16 ст., а самостійність жанр придбав лише на початку 17 століття. Пейзажний жанр пройшов шлях від допоміжного елемента в складі інших художніх творів до самостійного жанру в образотворчому мистецтві. Розвивались такі види пейзажів як сільський, романтичний, ліричний, міський та інші.

Міський пейзаж також має назву урбаністичний. Це такий вид пейзажу в якому зображуються види вулиць, доріг, кварталів, будинків в поєднанні з транспортом та різними елементами забудови. В італійському мистецтві ренесансу була поширена ведута як міський вид з детальним зображенням будівель, мостів, тротуарів та вуличок. Пізніше з жанру пейзажу виокремилась такі види як архітектурний пейзаж та марина. Архітектурний пейзаж демонструє красу будівель і споруд та їхні елементи: мости, вежі, фортеці, храми, палаци які стають об'єктом для натхнення художника. Майстри пейзажу часто зображують історичні споруди або ж руїни античних міст та вулиць зі старовинними будівлями. Будинки та вулиці, архітектурних пам'ятки, справжні або

вигадані, - головні сюжети картин в жанрі «архітектурний пейзаж»[16, с. 22].

Різновиди міського пейзажу: ведута це безпосередньо міський ландшафт, і його попередник прото- ведута; архітектурний пейзаж - в цьому жанрі основна увага приділяється зображенню пам'ятників архітектури; каприччо, як архітектурний пейзаж-фантазія, що зображає вигадані руїни; урбаністичний пейзаж це зображення сучасних індустріальних міст і хмарочосів; індустріальний пейзаж – це різновид жанру якому властиве зображення будівництва промислових об'єктів. Архітектурний пейзаж наближений до міського проте різниця між ними в тому, що в архітектурному пейзажі художник акцентує увагу на пам'ятниках архітектури[15, с.24-25].

Спочатку міський пейзаж був частиною картин і не був самостійним жанром, виконуючи роль фону до сюжетів в інших жанрах. Пейзажі доповнювали композицію портретів або картин на біблійні теми. Згодом була розроблена італійцями система зображення перспективи яка поширилася на межі всієї Європи. Однак в епоху Відродження міський пейзаж все ще залишався в ролі «виду з вікна» та слугував лише деталлю картини. Розвитку жанру сприяло винайдення техніки олійного живопису та звернення уваги художників до науки перспективи.

До середини 17 століття міський пейзаж стає вже незалежним жанром. Батьківщиною міського пейзажу можна вважати Нідерланди, а одним з ранніх відомих міських пейзажів можна назвати роботу Яна Вермеєра «Вид Дельфта». Міський пейзаж виділився в окремий жанр і це сприяло розвитку вивчення принципів лінійної та повітряної перспектив. В той же час перспектива почала активно застосовуватися художниками для зображення складних композицій міського виду. Слідом за голландськими живописцями мистецтво створення міських

пейзажів розвивали художники інших країн Європи. Пейзажний живопис художників французької Барбізонської школи вплинула й на міський пейзаж та стала джерелом нових стилістичних форм та прийомів. Винахід в 1841 році американським художником Джоном Рендом тюрбика для масляної фарби дало значний поштовх до розвитку плерного мистецтва. Міські пейзажі стали більш реалістичними тому що були написані з натури, стало краще передавати світло й повітря яке оточувало архітектурні споруди. А в кінці 19 ст. художники імпресіоністи, зокрема К. Піссарро і П. Синьяк, зосереди увагу на атмосфері й динаміці повсякденного руху в житті. Головними елементами зображення міського пейзажу стали мости та залізничні вокзали, затишні маленькі площі та бульвари, заповнені фігурами людей. В 20 ст. відбулося захоплення абстрактним та концептуальним мистецтвом, і тому міський пейзаж на деякий час втратив популярність. Цьому значною мірою посприяло мистецтво фотографії, коли з'явилася зафіксувати міський вид на фотокартці[17, с. 26].

Розквіт і новий розвиток жанру ознаменувало появу плеру з яким пов'язаний винахід фарби в тюрбику. В цьому виді пейзажу велику роль грає лінійна і повітряна перспектива, що дозволяє зв'язати воєдино природу і архітектуру. Розвиток архітектурного графічного пейзажу, крім образотворчих мистецтв, тісно пов'язаний також з мистецтвом садово-парковим, театральнo-декораційним мистецтвом та картографією. Зображуючи явища і форми природного оточення людини, художник-пейзажист висловлює і уявлення про світобудову, і своє ставлення до природи, і виражає сприйняття її сучасним йому суспільством.

Провідними митцями, що зверталися до створення архітектурного образу засобами пейзажної графіки є роботи таких художників як : Ян ван Ейк, Ян Вермер, Франческо Гварді, Антоніо Каналетто, Вітторе

Карпаччо, Джованні Паоло Панини, Марко Річчі, Джованні Піранезі, Федір Алексєєв, Аполлінарій Васнецов, Борис Кустодієв, Костянтин Богаєвський, Каміль Піссарро, Поль Синьяк, Сергій Шишко, Томас Кинкейд Т.Г. Шевченка, О. Мурашка.

Отже, велику роль в архітектурному пейзажі займає лінійна і повітряна перспектива, поєднуючи між собою природу й архітектуру. Цей жанр виник ще в епоху еллінізму (помпейський розпис), розвивався в Середньовіччі як архітектурний фон в зображенні релігійних сцен та сформувався як самостійний жанр в ренесансному живопису як втілення уявлень про ідеальне архітектурне середовище. Окремими типами архітектурного пейзажу стали перспективні види міст, садиб, вілл або паркових ансамблів з будівлями, так звані, ведуги. Представники жанру А. Каналетто, Б. Беллотто, Ф. Гварді, Ф. Я. Алексєєв та інші. Сучасний архітектурний графічний пейзаж, з одного боку зберігає традиційність в сенсі змісту, з іншого поєднує прагнення майстрів використовувати класичні засоби виразності з новими світовими художніми тенденціями.

1.2. Художні засоби виразності м'яких матеріалів в малюнку пейзажу

Одним з найбільш зручним та цікавим можна вважати виконання малюнку графічними сухими м'якими матеріалами, зокрема, вугіллям, сангіною, пастеллю, соусом та іншими. Чому саме така назва цих матеріалів «м'які»? Тому що нанесену лінію чи пляму можна розтирати пальцем чи серветкою, вони піддаються натиску і перетворюються з лінійно на зображення тоном, або тональний малюнок з поєднанням лінії, тверді крейди цих матеріалів можна перетворити в порошок та наносити пензлем на папір.

Технічні можливості роботи цими матеріалами дають змогу автору розкрити головним задум твору за короткий термін. Роботи м'якими матеріалами можуть слугувати як і підготовчим малюнком до великої роботи так і вважатись самостійним твором, адже історія використання м'яких матеріалів налічує багато століть та має значну кількість імен відомих майстрів, які працювали в цій техніці та роботи яких мають світове визнання. Це і Леонардо Да Вінчі, Дюрер, Рембрандт Ва Рейн, популярними ці техніки були також і в 19-20 століттях, зокрема в роботах Дега, Тулуз-Лотрека, Рєпіна, Шевченка та ін.

Існує широкий вибір м'яких сухих матеріалів для роботи над пейзажем, зокрема це такі матеріали: Вугілля рисувальне, тобто, обпалене, яке отримують шляхом спалювання шматків деревини та пресований, до складу якого окрім деревного вугілля входить також сажа газова, глина та ультрамарин; Сангіна схожа на пастель. До складу сангіни входять такі матеріали як каолін, крейда та окис заліза. Малюнок сангіною має тонову розтяжку яку можна підсилити соусом чи пастельною крейдою за необхідності, а також сангіну поєднують з крейдою в світлих місцях малюнку на тонованому картоні; сепія значно темніша й холодніша за відтінком, ніж сангіна, в малюнку її часто використовують разом з сангіною для передачі більш глибоких тонів; Соус— матеріал який має вигляд паличок з пресованих барвників разом з клеєм які загорнуті у фольгу. Соус дає різноманітність в тональному малюнку, має глибокий чорний колір та добре розтирається. Суха пастель це вид графічного матеріалу який складається з барвистого пігменту, крейди з використанням смоли або камеді. Вона має широку палітру відтінків[2, с.10].

Виконувати роботу в графіці чи в малюнку, обираючи ці матеріали, може бути надзвичайно цікаво й складно водночас, адже це принцип, в якому малюнок пейзажу повинен бути виконаний тоном, в якій

розкладені світлотіньові відношення на форматі, а також тональні та контрастні відношення, або ж навпаки в кольорі, але так, аби пейзаж не виглядав дитячою ілюстрацією, а професійним твором. Можна виділити основні етапи роботи над малюнком м'якими матеріалами, але перед початком одразу необхідно обрати відтінок паперу, формат, закріпити його щільно на планшеті, обрати колірну гаму та влаштувати зручно своє робоче місце. При використанні для начерку «сухих» матеріалів (м'які графітні і вугільні олівці, звичайний і пресований вугілля, «соус», сангіна) тональний пляма потрібної сили досягається за допомогою жорсткої кисті, розтушовкою або просто пальцем. Лінії та штрихи, які нанесені на папір з шорсткою тонованою поверхнею паличкою пресованого вугілля можуть погано з'єднуватись з папером та обсипатись, тож завершені малюнки потребують закріплення спеціальним розчином-фіксатором. На відміну від натурального малювального вугілля палички із спресованого вугільного порошку можуть надавати широкі жирні лінії, які важко видаляються.

Техніка роботи над малюнком вугіллям досить різноманітна, оскільки стрижнем або паличкою вугільною можна проводити тонкі, більш чіткі лінії, а бічною стороною прокривати цілі поверхні. Сангіна, як і вугілля, м'який матеріал і з нею можна працювати торцем палички або цілою широкою бічною поверхнею. Вона досить добре розтирається різними розтушовками, гумками, тонким наждачним папером або пальцем. При розтиранні сангіна дещо змінює колір й фактуру, але й ці якості можуть бути використані як виразні засоби в малюнку пейзажу, особливо якщо техніка виконання роботи відповідає задуму твору. Під час роботи паличку можна змочувати, що дозволяє досягати більшої виразності лінії, її товщини й щільності штриха. Пастельними паличками, або просто, пастеллю малюють на шорсткому фактурному тонованому папері чи картоні. Кольорова палітра пастелі дозволяє

виконувати як графічні так і мальовничі роботи, через що, цей матеріал можна віднести й до живописного. Робота цим матеріалом може вестись штрихами і плямами в один барвистий шар, але кольори пастелі можна цікаво змішувати, наносячи один шар на інший, розтирати їх прийомом розтушовки долонею чи допоміжним матеріалом.

Соусом можна працювати як лінією так і штрихом, плямою із застосуванням розтирання (сухий соус) і розчиняти у воді та працювати пензлем (вологий соус). В малюнку соусом вологим способом, як і в живопису, необхідно застосовуються заокруглені й плоскі пензлі. Малюнок пензлем допомагає вирішувати різні задачі: виконувати перехід від лінії до тону і навпаки, що дуже важливо для виявлення загальних тонових відносин і характеру деталей, поєднувати тональним діапазон з детальним промальовуванням.

Отже, робота в техніці пастелі, сепії, сангіни дає широкий діапазон можливостей у виконанні графічних завдань будь-якої складності – від малювання натюрморту й пейзажу, до малювання портрета чи фігури людини. За допомогою м'яких матеріалів, в більшості випадків, можливе виконання тонального малюнку, з градацією не тільки світлотіньових відносин, а й кольорових, з аналізом тонально-контрастних взаємозв'язків, що присутні в природі. Під час виконання роботи м'якими матеріалами використовуються засоби виразності малюнку, такі як лінія, штрих, пляма, крапка, завдяки чому графічний малюнок набуває художньої цікавості та різноманітності, а прийом розтушовки дає можливість передати повітряне середовище в малюнку пейзажу, а за допомогою різноманітної лінії виконується конструктивний малюнок з передачею об'єму форми, або ж поєднуються всі згадані засоби виразності малюнку в роботі цими графічними матеріалами.

РОЗДІЛ 2. Створення графічного пейзажу в умовах пленеру

2.1. Художні особливості створення творчої роботи в умовах пленеру

Працюючи на пленері, можна переконатись, що денне світло швидко змінюється, впливаючи на стан природи. Для того щоб не було плутанини, кожному треба відразу для себе вирішити, де буде знаходитись джерело світла, і відмітити напрямок падаючих тіней та дотримуватися цього рішення до кінця роботи над малюнком пейзажу. Уся різноманітність світлотіньових градацій у малюнку м'якими матеріалами передається тоном, використовуючи при цьому прийом розтушовування на фактурній поверхні аркушу.

Працюючи тоном, важливо правильно визначати тональні відношення, наприклад, неба до води, води до зелені газонів у світлі та в тіні, зелені до архітектури, однієї будівлі до іншої, до землі тощо, відображаючи все в одному стані джерела світла. Коли весь малюнок буде допрацьований, передати тональні відношення, які бачить око, треба ще раз уважно порівняти з природою і підпорядкувати другорядне головному.

Таким чином, малюнок як засіб відображення навколишнього світу має змогу зафіксувати мить часу та особливість обраного сюжету в урбаністичному пейзажі. Перед початком роботи на великому форматі необхідно виконати декілька натурних замальовок та начерків, адже начерки і замальовки грають важливу роль в «постановці очі» художника, допомагають в розвитку цілісного бачення природи. Дуже корисно виконувати замальовки окремих дерев, рослин, великих та малих архітектурних форм з природи, зокрема на пленері як олівцем, так і паличкою сангіни чи соуса без попереднього малюнку. У замальовках

потрібно передавати головне, характерне. За час короткочасного малюнку вирішується обмежена кількість завдань[11, с.16].

Починати замальовки на відкритому повітрі доцільно саме з рослин або з елементів простого перспективного скорочення, а вже згодом опрацьовувати складні архітектурні ансамблі. Для цього необхідно обрати натуру, цікаву для зображення, яка має виразний силует, виражений ритм і характер форми. Замальовуючи дерево, живу натуру, архітектурний елемент, слід враховувати закономірності об'ємно-просторового рішення. Тривалість замальовок на пленері від півгодини до півтори години, це можуть бути як тренувальні вправи так і виконання ескізів для майбутньої великої творчої роботи, зокрема графічного архітектурного пейзажу. Архітектура вимагає доброго рівня знань перспективи, відчуття пропорцій та володіння технікою малюнка. Корисно виконати нескладні пейзажі паличкою вугілля чи пастелі. Для початку краще обирати міські дворики з замкненим простором, з невеликими будівлями.

Основні завдання під час роботи з натури вирішуються вже в самих начерках перед основним зображенням на великому форматі, а саме вирішується те, що буде об'ємним, а що плоским; що фактурним, а що згладженим; що важливим, а що другорядним. Не потрібно змальовувати все з натури ніби копіюючи, важлива також частка творчості в такому підході в роботі над малюнком міського пейзажу. Графічний підхід у виконанні пейзажу дозволяє зосередити увагу на найважливішому, акцентує на основній ідеї або заданні засобами виразності в малюнку та виявляє головне. Зображальні засоби графіки універсальні, багатопланові та виразні. Проводячи лінію можна зобразити силует, форми, об'єм, деталі та простір. Головне визначити, яку саме лінію або пляму провести, де її розмістити на аркуші та де використати прийом розтушовки.

Важливе значення для роботи на пленері відіграє тип освітлення. Світло хмарного неба створює стабільно холодне освітлення, але складний для роботи на пленері. На відміну від сонячного світла, який добре підкреслює основні елементи, він рівномірний і не дає виразного контрасту. Якщо пейзаж залитий світлом хмарного неба, краще підкреслити його. Нехай ефект спокійного свічення не так виразний, але в ньому є своя привабливість. Особливо вирашно він виглядає в міських пейзажах. Наприклад, світло хмарного неба може створювати холодне освітлення, але він складний для роботи на пленері, на відміну, від сонячного світла, який добре підкреслює основні елементи, він рівномірний і не дає виразного контрасту. Якщо в пейзажі переважає освітлення похмурого або вечірнього неба, нехай ефект спокійного світла вирашно виглядає в міських пейзажах.

Для роботи на пленері м'якими матеріалами важлива наявність спеціального обладнання: етюдника, планшету, розкладних стільчиків, а також наявність художніх матеріалів: білого або тонований паперу, картону, олівців графітних, кольорових, ластика, м'яких матеріалів (вугілля, соус, сангіна, пастель), затискачі для кріплення паперу та інших допоміжних інструментів. Найзручніше на пленері використовувати класичний білий папір середньої і високої щільності, тонований картон різних відтінків, який дозволяє виконувати малюнок досить експресивно олівцями підвищеної м'якості (а для малюнків на пленері зручніше використовувати олівці м'якістю від В і вище) або ж одразу пастельними олівцями, сангіною чи вугільною паличкою, відповідно до технічного задуму твору. Такий папір не мнеться і не згинається від пориву вітру, навіть якщо аркуш великого розміру та витримує інтенсивне використання ластика. На якість виконання роботи на пленері також впливає стан та мінливість погодних умов, може яскраво світити сонце, а через деякий час найти хмари, тому стан природи

може змінитись водночас через що художник має встигнути виконати натурні замальовки та начерки того стану, який був першочерговим для авторського задуму твору .

Метою виконання роботи на пленері є також засвоєння навичок швидкого й точного малюнку, для цього одночасно з сангіною чи вугільним бруском використовують ластик. Він особливо необхідний для детального тонального (світло-тіньового) опрацювання малюнку пейзажу, допомагає створювати різноманітні фактури та переходи в кольорі та тоні, полегшує процес в малюнку. Звичайний ,в міру жорсткий ластик ,не тільки здатний виправити помилки й очистити лист від потертостей й непотрібних штрихів, але й послаблює тональність в малюнку пейзажу за рахунок світлих штрихів, виділяє контрасти, передає текстури та фактури природи.

Особливістю виконання малюнку на пленері є здатність проводити лінії, відразу характеризуючи рух форми, характер контурів або градацію тіней, наносити плями розтушовкою або штрихуванням, вводити додаткові фактури пастельного олівця чи сангіни, використовувати ластик та інші інструментів й матеріали, які допоможуть досить швидко й точно зобразити основний стан природи, зокрема архітектурних ансамблів чи міських вуличок та доріг. І зовсім не потрібно поспішати проводити лінії, фактури й плями як завгодно, це поступова робота з етапами й прийомами. Малюнок на пленері може виконуватися від декількох хвилин до години, в залежності від формату й ступеня промальовування деталей та тональних відношень[12, с.15].

Отже, використовуючи знання з композиційної побудови пейзажного твору та особливостями зображення архітектурного пейзажу, використовуються засоби виразності графіки у створенні творчої роботи з

урахуванням законів лінійної перспективи, також можна передавати характерну особливість урбаністичного пейзажу з натури[7, с.14].

Для створення міського пейзажу художник повинен бути обізнаним з технічними можливостями того матеріалу, яким виконується робота, зокрема м'якими матеріалами та засобами виразності в графіці. Важливим є також здатність зображувати пейзаж зі знанням того, що композиція архітектурного пейзажу будується на спрощенні деталей та звернення уваги на характерні згини ліній, великих та малих конструктивних та природніх формах, тому необхідно використовувати знання та навички в передачі об'ємів будівель та перспективних скорочень вулиць та доріг.

2.2. Послідовність виконання творчої роботи

Початок роботи над диптихом починався нами з самого задуму та виходячи з зазначеної теми. Цей диптих представляє собою дві окремі роботи які пов'язані між собою тематикою, художніми образами, стилістикою, розміром. На роботах зображено архітектурні пейзажі які виконані за допомогою м'яких матеріалів, зокрема пастеллю, та відображають денний та вечірній час доби. Кольорове рішення виконане за допомогою відтворення теплого денного та вечірнього штучного освітлення. На початку ми ознайомились з тенденціями сучасного графічного пейзажного мистецтва та порівнювали їх з академічними та традиційними, отриманими в процесі навчання.

Нами було задумано, аби випускна робота відображала основний принцип зображення пейзажу та була виконана в цікавій творчій подачі. Основний задум є в тому, щоб відобразити колористичним рішенням пейзаж денний та вечірній, показати відмінність колориту засобами м'яких матеріалів, використовуючи саме пастель. спостереження та

виконання начерків з натури на пленері для кращого вивчення закономірностей світлотіньових та колористичних безпосередньо споглядаючи за змінами освітлення на міських вуличках, вивчаючи особливості архітектурних елементів наживо. На цьому етапі роботи особливо важливим було виконання ескізів, адже завдяки їм ми обрали єдиний та кращий варіант композиції, а згодом і загальне колористичне рішення всього диптиху.

Всю нашу практичну роботу ми розділили на етапи:

1. Композиційне розміщення зображення на площині аркуша й визначення загального характеру форми предметів.
2. Пластичне моделювання форми предметів світлотінню й детальне промальовування натури.
3. Підведення підсумків виконаної роботи та узагальнення.

Весь комплекс роботи над довготривалим малюнком повинен відображати основний методичний принцип: від загального до часткового і від часткового до загального, тобто, від загального через детальний вивчення на аналіз натури. Перед початком роботи виконувалась підготовка матеріалів на розробка ескізів відносно обраної тематики твору. Ескізи виготовлялись графічно на форматі А4, згодом кольорові в повний розмір. Був обрано фактурний пастельний папір світло-бежевого (теплого) та оливкового (холодного) відтінків.

Це повністю відповідає колористичному задуму, адже в диптиху порівнюються типи освітлення та їх вплив на художній образ в пейзажі. В частині де зображена вулиця вдень- більш холодне денне світло в обідній час доби, сонце високо на обрії, тому характер падаючих тіней більш виражений, а саме: тіні насичені, темні та контрастні, а верхівки дахів будинків осяяні сонячними променями, наближеними майже до білого кольору. В тій частині диптиху де зображено вечірній час доби

переважають насичені теплі відтінки за рахунок яскравих вечірніх вуличних ліхтарів, від яких створюються теплі золотисті відблиски на бруківці, в вікнах вітрин та поєднується з кольором неба, яке після заходу сонця має насичений жовтогарячий відтінок. Саме це надає роботі цікавого рішення яке побудовано за принципом контрастів. Обрання пастелі як основного м'якого матеріалу обумовлюється тим, що технічні можливості пастелі дозволяє відобразити головний задум та ідею за рахунок широкої кольорової палітри.

На першому етапі роботи виконувалось композиційне розміщення та конструктивна побудова зображення на форматах за допомогою основних принципів зображення пейзажу (обиралась точка зору, композиційний центр роботи, висота лінії горизонту, просторові плани в перспективі). Кожна з частин диптиху має розміри 59/42 см., тому виконувалась конструктивна побудова малюнку вулиці, будинків, об'єктів та зводилось до остаточного композиційного рішення. Згодом переносився готовий графічний ескіз на тонований формат паперу відповідного розміру.

На другому етапі роботи ми визначили основні форми зображення. Тут встановлювались основні пропорції та намічався загальний вигляд натури, визначалась пластична характеристика основних мас. Спочатку промальовувались великі архітектурні елементи та перспектива зображувальних вуличок, розділялось зображення на три плани, виділялась лінія горизонту та ракурс, звороти доріг та точка зору відповідно до композиційного рішення. Ці кольори заповнюють не весь формат роботи, а лише частково з метою зробити акцент, не перевантажувати, скоріше залишити простір для кращої передачі перспективи вулиць міського пейзажу, ніби «бути на прогулянці» дивлячись на наш архітектурний пейзаж. Робота велась над пластичним моделюванням тоном й детальним опрацюванням малюнку. Важливим

було дотримання того, аби малюнок був тонально витриманий, а тому слід було брати вірні відношення: від самого темного до найсвітлішого, зв'язавши їх з фоном. На даному етапі роботи відбувалась детальна характеристика натури: виявлялась фактура предметів, їх матеріальність та опрацьовувались світлотіньові відношення.

На третьому етапі роботи ми проводили подальшу деталізацію та узагальнення малюнку, а саме; прибирали зайву деталізацію де було необхідно та навпаки уточнювали передні плани та в місцях з цікавими архітектурними деталями. Робота зводилась до свого першого ідейного задуму та художнього образу архітектурного пейзажу, розставлялись акценти та відбувалось узагальнення роботи. На цьому етапі використовувався прийом розтушовки плям та ліній, конкретизація деталей на передньому плані (цеглини будинків, візерунки, характер віконних рам, архітектурні елементи на даху будівель), особливо бруківки на дорозі та найбільш виразні елементи в архітектурі, насичувалась робота кольорами відповідно до законів передачі світла, використовуючи різноманітні пастельні відтінки. Чим далі зображується малюнок, ніби «вглиб» міста, тим менш чітко зображується або упускаються деталі, використовуються менш яскраві кольори, додається легкий «туман» колорного відтінку на задньому плані. Це остання і найвідповідальніша стадія роботи над малюнком.

На цьому етапі ми підвели підсумки виконаної роботи: перевірили загальний стан малюнка, підпорядкували деталі цілому, уточнили малюнок в тоні, розібрали співвідношення світла до тіней, відблисків та рефлексів до загального тону. Важливо аби робота виглядала цілісно, відчувалось свіжість першого сприйняття в результаті виконаної роботи. Деталізації підлягають основні місця в зображенні, на яких акцентується увага глядача. А узагальненню підлягають другорядні деталі, які лише слугують для виявленню головних деталей.

Тож, під час виконання творчої роботи із зображенням архітектурного пейзажу ми використовували основні етапи та правила з лінійної перспективи для реалістичного відтворення вулиць та доріг: коли зображується ряд ліхтарів, стовпців, будинків та дахів в перспективі, всі вони візуально зменшуються, йдучи в далечінь, а відстань між цими об'єктами також скорочується. Застосування м'яких матеріалів і їх вплив на виконання архітектурного пейзажу є довготривалим процесом, який поділяється на декілька етапів та потребує якісного використання знань та вмінь автора в виконанні урбаністичного пейзажу.

Наша творча робота виконана в техніці пастелі, тому що це один з видів м'яких матеріалів якому притаманна багата палітра кольорів та різноманітність технічних прийомів виконання. Дві частини диптиху поєднуються між собою головною темою, ідеєю, композицією, художнім образом та принципу контрасту. Така робота може бути використана як в оформленні сучасного інтер'єру, використана для прикрашання приміщення як естетичний художній твір. В сучасному образотворчому мистецтві жанр архітектурного пейзажу є досить популярною темою в творчості багатьох художників і надає широкі можливості для прояву художніх вмінь та креативності.

ВИСНОВКИ

Дослідивши літературні джерела за темою кваліфікаційної роботи можна зробити висновки, що розвиток архітектурного графічного пейзажу, крім образотворчих мистецтв, тісно пов'язаний з мистецтвом садово-парковим, театральньо-декораційним мистецтвом та картографією. Зображуючи явища і форми природного оточення людини, художник-пейзажист висловлює і уявлення про світобудову, і своє ставлення до природи, і виражає сприйняття її сучасним йому суспільством. В силу цього архітектурний графічний пейзаж набуває емоційності і смислового змісту. Провідними митцями, що зверталися до створення архітектурного образу засобами пейзажної графіки є роботи відомі майстри пейзажу: Ян ван Ейк, Ян Вермер, Франческо Гварді, Антоніо Каналетто, Вітторе Карпаччо, Джованні Паоло Панини, Марко Річчі, Джованні Піранезі, Федір Алексеєв, Костянтин Богаєвський, Каміль Піссарро, Поль Синьяк, Сергій Шишко, Томас Кинкейд Т.Г. Шевченка, О. Мурашка, В. та Ф. Кричевських, О. Новаківського, О. Архипенка, І. Труша, П. Мартинович, О. Добровольський, С. Левицька, С. Конончук, Г. Меліхов та багатьох інших. Українські художники також посіли чільне місце у цьому процесі та внесли гідний внесок своїми творами у його розвиток (Т. Шевченко, Г. Світлицький, С. Васильківський, П. Левченко, М. Пимоненко) створили свою неповторну школу пленерного мистецтва. Сучасний архітектурний графічний пейзаж, з одного боку зберігає традиційність в сенсі змісту, з іншого поєднує прагнення майстрів використовувати класичні засоби виразності з новими світовими художніми тенденціями у художніх образах та формах.

Дослідивши основні принципи застосування м'яких матеріалів під час виконання архітектурного пейзажу слід зазначити, що робота в

техніці пастелі, сепії, сангіни дає широкий діапазон можливостей у виконанні графічних завдань будь-якої складності. За допомогою м'яких матеріалів можливе виконання тонального малюнку, з градацією не тільки світлотіньових відносин, а й кольорових, з аналізом тонально-контрастних взаємозв'язків, що присутні в природі. Під час виконання роботи м'якими матеріалами використовуються засоби виразності малюнку, такі як лінія, штрих, пляма, крапка, завдяки чому графічний малюнок набуває художньої цікавості та різноманітності, а прийом розтушовки дає можливість передати повітряне середовище в малюнку пейзажу. М'які матеріали широко використовуються для виконання начерків та замальовок, коли необхідно передати характер форми та м'які переходи тону.

Для створення архітектурного пейзажу засобами м'яких матеріалів необхідно бути обізнаним з технічними можливостями цього матеріалу та засобами виразності графіки. Важливим є також здатність зображувати пейзаж зі знанням композиції яка будується на спрощенні деталей та звернення уваги на характерні згини ліній, великих та малих конструктивних формах. навички в передачі об'ємів будівель та перспективних скорочень вулиць та доріг.

Композиція архітектурного пейзажу виконується засобами виразності графіки з урахуванням законів лінійної та повітряної перспектив. Особливістю виконання малюнку на пленері є здатність проводити лінії, відразу характеризуючи рух форми, контурів або градацію тіней, наносити плями розтушовкою або штрихуванням, вводити додаткові фактури пастельним олівцем чи сангіною. Художник К. Коровін зауважив в свій час, що: «Коли ви пишете етюд, не захоплюйтесь дрібницями, вмійте знайти і схопити сутність природи». Тип освітлення, як і самий мотив, який зображується, існують у нерозривній взаємодії. Під час роботи над архітектурним пейзажем

мають суттєвий вплив погодні умови. Завдяки цьому відпрацьовуються навички швидкої роботи, вміння тримати в полі зору всі відтінки кольору і тону, порівнюючи їх між собою та з навколишнім середовищем.

Проаналізувавши етапи створення практичної творчої роботи, зазначаємо, що в процесі виконання практичної частини проєкту були виокремлені основні етапи створення архітектурного пейзажу. Саме це надає роботі цікавого рішення яке побудовано за принципом контрастів. Обрання пастелі як основного м'якого матеріалу обумовлюється тим, що технічні можливості пастелі дозволяє відобразити головний задум та ідею за рахунок широкої кольорової палітри. Основний задум є в тому, щоб відобразити колористичним рішенням пейзаж денний та вечірній, і показати відмінність колориту засобами м'яких матеріалів. Наша творча робота виконана в техніці пастелі, тому що це один з видів м'яких матеріалів якому притаманна багата палітра кольорів та різноманітність технічних прийомів виконання. Дві частини диптиху поєднуються між собою головною темою, ідеєю, композицією, художнім образом та принципом контрасту. Така робота може бути використана як в оформленні сучасного інтер'єру, використана для прикрашання приміщення як естетичний художній твір. В сучасному образотворчому мистецтві жанр архітектурного пейзажу є досить популярною темою в творчості багатьох художників і надає широкі можливості для прояву художніх вмінь та креативності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна література

1. Безклубенко С. Д. Мистецтво: терміни та поняття / С. Д. Безклубенко. — Київ : Ін-т культурології Акад. мистецтв України, 2008. — 343 с.
2. Бірюков М. Образотворча грамота: основні принципи, методи, образотворчі засоби та прийоми малюнка / М. Бірюков // Шкільний світ, 2014. С. 14
3. Кириченко М.А. Основи образотворчої грамоти / М.А. Кириченко, І.М.Кириченко. —К.: Вища школа, 2002. —190 с.: іл.
4. Лагутенко О. А. Українська графіка ХХ століття: навчальний посібник / О. А. Лагу-тенко — К. : Грані-Т, 2011. — 184 с. : іл.
5. Михайленко В.Є. Основи композиції (геометричні аспекти художнього формотворення) / В.Є. Михайленко, М.І. Яковлєв. —К.: Каравела, 2004. —304 с.
6. Одноралов, Н. В. Матеріали, інструменти і обладнання в зображальному мистецтві [Текст]: / Н. В. Одноралов - М,: "ОСВІТА" 2010. С.80
7. Осадца М. Архітектурні пейзажі художників Прикарпаття періоду мистецьких студій кінця ХІХ —початку ХХ століття. Мистецтвознавство'13 : збірник наукових праць. Львів : СКіМ, 2013. С.195–204.
8. Перепелиця О.О. Композиція у малюванні / О.О. Перепелиця // Мистецтво та освіта, 2017. —№4. —С. 22–27.
9. Резніченко М. І., Твердохлібова Я. М. Художня графіка. Змістові модулі 1,2: Навчально-методичний посібник для студентів художньо-графічних факультетів/ М. І. Резніченко, Я. М. Твердохлібова. — Тернопіль: Навчальна книга, 2011. С. 272

10. Сидор М.Б. Пленер / М.Б. Сидор, Ж.В. Ясеницька. –Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2005. –46 с.

11. Сова О. Навчання образотворчого мистецтва на пленері : Навчальний посібник / Сова Ольга Сергіївна. –К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. –104 с.

Допоміжна

12. Вивчення пейзажного жанру на уроках образотворчого мистецтва [Електронний ресурс].

Режим доступу: <https://www.docsity.com/ru/vivchennya-peyzazhnogo-zhanru-na-urokah-obrazotvorchogo-mistectva-u-pochatkoviy-shkoli/1421384/>
(дата звернення 15.09.20)

13. Мистецтво графіки [Електронний ресурс] Режим доступу :<https://studfile.net/preview/5484691/page:6/>
(дата звернення 19.09.20)

14. Пейзаж як вид як жанр образотворчого мистецтва [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.novapedahohika.com/noloms-1336-4.html> (дата звернення 3.10.20).

15. Пейзажний жанр у живописі: історичний аспект. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://lektsii.org/3-116143.html>(дата звернення 13.09.20)

16. Термін і поняття в образотворчому мистецтві. Що таке Пейзаж? Визначення. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://thestrip.ru/uk/vidy-makiyazha/termin-i-ponyatie-v-izobrazitelnom-iskusstve-cho-takoe-peizazh/>(дата звернення 24.09.20).